

YOZGAT OSETLERİNDE G  , KİMLİK VE KÜLTÜR EKSENİNDE GEçİş DÖNEMLERİ*

Gülbeyaz AYDOĞAN** & Süleyman FİDAN***

  z

Hareketli olan her canlının geçici ya da kalıcı olarak yaşamakta olduğu alanı değiştirmesine g    adı verilmektedir. G   , bireysel ve kitlesel düzeyleri olan bir harekettir. G   ler, beraberinde kültürel olguları da taşımaktadır. Taşınan kültürel olgular zaman içerisinde değişime ve dönüşüme uğramakta ve böylece göç eden toplum göç ettiği yerin kültürü ile karşılıklı etkileşim yaşamaktadır. Bu etkileşimin incelenmesi noktasında g    ile folklor ilişkisi mühim bir rol oynamaktadır. Göç eden topluluklar için önemli bir faktör de kimliktir. Folklorun ortaya çıkış sebeplerinden de birisi olan kimlik arayışı, kimlik olgusu ile folklorun yakından ilişkili olduğunu da göstermektedir. Toplumların kültürel kimlikleri ve folklor ürünleri birbirlerini besleyen kaynaklardır. Folklor, kimlik unsurlarındaki ortak ve farklı noktaları belirlemektedir. Geçmişten beri doğu ile batı ve kuzey ile güney arasında kurduğu bağlantı önem arz eden Kafkasya bölgesi ekonomik ve siyasi açıdan tüm dünya tarafından ilgi görmüştür. Kafkasya, Kuzey Kafkasya ve Güney Kafkasya olmak üzere iki bölgeye ayrılmıştır. Bu  alışma, bir Kuzey Kafkasya halkı olan Osetlerin, Türkiye'ye g   leri ve yerleştikleri bölgelerden birisi olan Yozgat ilinde yaşatmakta oldukları kimlik ve kültürleri üzerine bir incelemedir. 1859 tarihinde başlamış olan bu g    n nasıl gelişmiş olduğu, Osetlerin Türkiye sahasındaki yerleşimleri ve bir kısmının Yozgat'a nasıl yerleştiği, bu bölgedeki sosyal uyumları, kimlikleri, uygulamayı devam ettirdikleri ritüel ve folklor unsurları geçiş dönemleri bağlamında değerlendirilecektir. Söz konusu bölgeye yerleşen Osetler, Yozgat ilinin Boğazlıyan i lesinde Poyrazlı köyünde ve Sarıkaya i lesinin Kayapınar, Boyalık ve Karabacak köylerinde yaşamaktadırlar. Osetlerin bu köylere yerleşimleri, komşu köyler ile içerisinde oldukları ilişkiler ve geleneksel yaşantılarında   ne çıkan halk bilimsel unsurları üzerinde durulmaktadır. Bu unsurlar konuya ilişkin kaynak taraması ve alan araştırması olmak üzere iki aşamalı bir çalışma sonucunda kayıt altına alınmıştır. Alan araştırması Haziran 2023-Ağustos 2024 tarihleri arasında yapılmıştır. Sahada derleme yöntemi olarak katılımlı gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Osetler, sofra geleneklerini, yemek geleneklerini, kişiler arasındaki ilişkilerdeki geleneklerini, geçiş dönemi olarak adlandırılmakta olan doğum, evlilik ve ölüm geleneklerini, eğlence geleneklerini ve daha birçok geleneksel unsurlarını korumuştur. Osetler, kimliklerini ve varlıklarını âdet ve geleneklerine sarılarak Türk kültürü içerisinde bir alt kimlik konumunda korumaya çalışmaktadır. Bu sebeple de Osetlerin halkbilimsel açıdan incelenmesi ve geleneklerinin kayıt altına alınması Türk kültürünü besleyen bir kaynak oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Folklor, Gelenek, G   , Geçiş dönemleri, Oset.

* Bu makale, Gülbeyaz Aydoğan'ın Gaziantep   niversitesi'nde Doç. Dr. Süleyman Fidan danışmanlığında hazırladığı "Yozgat Osetlerinde Kimlik, Ritüel ve Folklor (Poyrazlı, Kayapınar, Boyalık ve Karabacak Köyleri) başlıklı tezinin verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

** Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD Yüksek Lisans   ğrencisi, Gaziantep, g  lbeyazaydogann@gmail.com, ORCID: 0009-0008-4099-1271

*** Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Halkbilimi ABD, Gaziantep, suleymanfidan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6033-4983

rites of passage in yozgat osets with regards to migration, identity and culture

Abstract

Migration is the name given to the fact that every living being that is mobile changes the area in which it lives temporarily or permanently. Migration is a movement with individual and mass levels. Migrations also carry cultural phenomena with them. The cultural phenomena that are transported undergo change and transformation over time, and thus the migrating society experiences mutual interaction with the culture of the place where it migrates. In this context, the folklore relationship with migration plays an important role. An important factor for migrating communities is identity. The search for identity, which is also one of the reasons for the emergence of folklore, also shows that folklore is closely related to the phenomenon of identity. The cultural identities of societies and folklore products are the sources that feed each other. Folklore determines the common and different points in the elements of identity. The Caucasus region, which has been Decently connected between east and west and north and south since the past, has attracted the attention of the whole world economically and politically. The Caucasus is divided into two regions: the North Caucasus and the South Caucasus. This study is an examination of the identity and culture of the Ossetians, a people of the North Caucasus, who migrated to Turkey and lived in Yozgat province, one of the regions where they settled. how this migration, which started in 1859, developed, the settlement of the Ossetians in the Turkish area and how some of them settled in Yozgat, their social harmony in this region, their identity, the ritual and folklore elements that they continue to practice will be evaluated in the context of the transition periods. The Ossetians who settled in the region in question live in the village of Poyrazli in the district of Boğazlıyan of Yozgat province and in the villages of Kayapınar, Boyalık and Karabacak of the district of Sarıkaya. The focus is on the settlement of the Ossetians in these villages, the relations they have with neighboring villages and the folk scientific elements that stand out in their traditional lives. These elements were recorded as a result of a two-stage study, namely, resource screening and field research on the subject. June August 2024- The field research was conducted between June 2023 and August 2024.Dec. Participatory observation and interview techniques were used as the compilation method in the field. The Ossetians have preserved their table traditions, food traditions, traditions in relations between people, birth, marriage and death traditions, entertainment traditions and many other traditional elements, which are called the transition period. Dec.1. Ossetians have preserved their table traditions, food traditions, entertainment traditions and many other traditional elements. Ossetians try to protect their identity and existence in a subordinate identity position within Turkish culture by embracing their customs and traditions. For this reason, studying the Ossetians from a folkloric point of view and recording their traditions constitutes a source that feeds Turkish culture.

Keywords: Folklore, Tradition, Migration, Transition periods, Ossetian.

Giriş

Göç, hareketli olan canlının geçici veya kalıcı olarak yaşadığı alanı değiştirmesidir. Tüm canlılarda hayatını ve geleceğini tehlike altında hissetmesi, yaşadığı bölgeyle ilgili çeşitli sorunlar yaşaması ve daha birçok sebepten dolayı göç etme hareketi görülmektedir (Bozkurt ve Özgüzel, 2019: 817). Göç, canlının farklı bölgeler arasında bireysel yer değişikliği şeklinde görülebileceği gibi savaş, kuraklık, tehlike ve doğa afetleri gibi durumlarda kitlesel düzeyde de görülebilmektedir (Şahin, 2001: 59). Göç biçimi gönüllü, zorunlu, geçici, sürekli, iç, dış bireysel veya kitlesel hangi şekilde olursa olsun her türlü nüfus hareketi göç tanımının kapsamında değerlendirilmektedir (Adıgüzel, 2016: 3). İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan göç, 20. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti üzerinde farklı şekillerde etkisini göstermiştir. Balkanlardan geri çekiliş, tehcir, mübadele, Kafkas, Kırım, Bulgaristan, Ortadoğu göçleri gibi savaş hâlleri ve siyasi kararlarla yaşanan zorunlu göçler gündemden hiç düşmemiştir (Fidan, 2019: 101). Göç, insan ve kültür etkileşimlerinin her alanında olduğu kadar folklor tür ve metinlerinin biçimlenmesi, değişmesi ve dönüşmesi alanında da oldukça etkilidir.

Göçe sebep olan koşullar, göç dönemi, göçün muhatapları ve göç bölgeleri değişiklik gösterse de göç konusunda değişmeyen önemli unsurlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi göçle beraber kültürel olguların taşınması ve bu olguların taşınırken uğramış olduğu değişim ve dönüşümlerdir. Bir topluluğun bir yerden başka bir yere taşınması aynı zamanda kültürlerinin de taşınması anlamına gelmektedir. Böylece göç eden toplumun kültürü, yerleşilen bölgenin kültürü ile karşılıklı etkileşime uğramaktadır. Bu noktada göç ile folklorun ilişkisi çok boyutlu bir ilişkidir (Keskin, 2023: 463). İnsanı ilgilendiren maddi ve manevi her türlü unsur folklor disiplininin araştırma alanı içerisindedir ve bu bağlamda göç, folklor disiplini için ilgi duyulan bir hadise niteliğindedir (Balat, 2023: 46). Göç ile folklor arasındaki karşılıklı etkileşim, “göç folkloru” kavramını doğurmuştur. Göç folkloruna bağlı olarak ortaya çıkmış ve kalıplaşmış bütün sözlü veya sözsüz, bireysel veya toplumsal ifadeler, kültürel yaratım ve kullanımlar dikkate alınmaktadır (Çobanoğlu, 2016: 181). Göç folklorunun çalışma alanını göç hikâyeleri, sözlü ve yazılı kültür oluşturmaktadır. Özellikle kaynak kişilerin belleklerinde kalan anılar sözlü tarih çalışması yöntemi aracılığıyla sözlü kültürel bellekten yazılı kültürel belleğe aktarılarak kayıt altına alınmakta ve arşivlenmektedir. Arşivlenen bu kültürel unsurlar geleceğe ışık tutması amaçlanan kaynaklar oluşturmaktadır (Balat, 2023: 47).

Folklorun ortaya çıkış etkenlerinden birisi de insanlardaki kimlik arayışıdır. Toplumlar, folklor yoluyla ile kimlik değerlerini belirlemeyi ya da yeniden inşa etmeyi amaçlamışlardır. Folklor ile kimlik arasında yakın bir ilişki olduğunu dile getiren A. Dundes, sosyal grupların benzer veya ortak noktaları olduğunu düşünmektedir. Kimlik unsurlarındaki bu ortak noktaları ise folklor belirlemektedir. Kimlik ve folklorun kimlik üzerindeki etkisini açıklamaları açısından önemli bir kaynak olan “Defining Identity Through Folklore” çalışması ile Dundes bu alanda çalışmak isteyen folklor araştırmacılarına yol göstermektedir. Bir bireyin kendisini tanımlamakta kullandığı; cinsiyet, din, milliyet, etnik grup ve daha başka çeşitli özelliklerden kendisini ait hissetmekte olduğu topluluk ve bu topluluğa yönelik özellikler içerisinden benimsedikleri kültürel kimlik ile açıklanmaktadır (Chen, 2014: 1-2). Bir toplumun ortak tarihî deneyimlerini, insanları bir arada tutan ve bütünlük sağlayarak birbirleri ile paylaşımda oldukları kültürel kodların tümüne kültürel kimlik adı verilmektedir (Hall, 1989: 70). Kültür ve kültürel kimliğin korunması ve yaşatılması ile sürdürülebilirlik kavramı doğru orantılı ilerlemektedir. Kültürel bir kimliği yaşatabilmek için kuşaklar arasındaki aktarımı ve ulaşılabilir olması önemlidir. Kültürün somut olmayan unsurlarının korunması ve sürdürülmesi somut unsurlarla kıyaslandığında daha meşakkatlidir (Metin Basat, 2013: 61). Bu açıdan bakıldığında somut olmayan kültürel mirasın deformasyona maruz kalması ve bazı değişimlere uğraması oldukça mümkündür. Kimlik aidiyet sürecinin okunabilmesi için folklor ihtiyacı duyulmaktadır. Çünkü folklor ürünleri grup bilincinde olan insan toplulukları tarafından oluşturulmakta ve aktarılmaktadır. Kimlik olarak nitelendirilen insanın kim olduğunu yansıtan alan ise folklor ürünlerinin özellikleriyle ortaya koyulmaktadır. Folklor araştırmalarının elde ettiği bilimsel sonuçlar kimlik araştırmaları açısından kıymetli veriler içermektedir.

İnsanlar yaşadıkları toplum fark etmeksizin hayatları boyunca bazı dönemlerde hem kişisel açıdan hem de toplum açısından konumlarının değişime uğradığı bazı dönemler yaşamaktadır. Bu

dönemler, toplumlara göre değişiklik göstermekle birlikte öz ve amaç olarak aynı özellikler taşıyan bazı törenlerle kutlanmaktadır. Birey için toplumsal rollerinin değiştiği geçiş dönemi törenleri içerisinde kültürel unsurlar ve kültürel inançlar fazlaca yer almaktadır. Bu açıdan folklor için geniş bir kaynak konumundadır. “Geçiş dönemleri” olarak adlandırılan “doğum”, “evlenme” ve “ölüm” olmak üzere üç önemli dönem bulunmaktadır. Bu geçiş dönemleri içerisinde birçok âdet, ayin ve tören barınmaktadır. Genel olarak bakıldığında geçiş dönemlerindeki törenlerde uygulanan âdet ve ayinler, bir bireyin yeni durumunu kutlamak, kutsamak ve geçiş sırasında bireyin üzerinde yoğunlaştığına inanılan tehlikeli ve zararlı etkenlerden korumayı amaçlamaktadır. Bu özellikler açısından geçiş dönemleri araştırılan toplumların farklılıklarını ortaya koyan ana unsurlardan birisidir (Örnek, 1971: 11). Bu çalışmanın amacı Yozgat ilinin Boğazlıyan ilçesine bağlı olan Poyrazlı köyünde ve Sarıkaya ilçesine bağlı olan Sarıkaya, Boyalık ve Karabacak köylerine göç etmiş ve burada yaşamakta olan Osetlerin göç, kimlik ve kültür ekseninde geçiş dönemlerinin incelenmesidir. Çalışma, konuya ilişkin kaynak taraması ve alan araştırması olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Alan araştırması Haziran 2023-Ağustos 2024 tarihleri arasında yapılmıştır. Sahada derleme yöntemi olarak katılımlı gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Çalışmaya dair gözlem ve görüşmeler Yozgat iline bağlı söz konusu köylerde gerçekleştirilmiştir. Sözlü kaynaklar, çalışma alanını oluşturan köylerde doğan 25 kişilik bir Oset grubundan oluşmaktadır. 40-89 yaş aralığında seçilmiş olan sözlü kaynaklar, veri güvenirliliği ve çeşitliliği açısından farklı cinsiyetlerden seçilmiş ve kaydedilen verilerden yararlanılarak bu çalışma ortaya konmuştur.

1.Osetya’dan Türkiye’ye Göçün Tarihî-Coğrafi Düzlemi

Yozgat ilinin Boğazlıyan ilçesine bağlı olan Poyrazlı köyünde ve Sarıkaya ilçesine bağlı olan Sarıkaya, Boyalık ve Karabacak köylerine göç etmiş ve burada yaşayan Osetlerin çoğunluğu, 1850 yıllarının sonlarında ve 1860 yıllarının başlarında Osmanlı İmparatorluğuna göç eden topluluktan 1877-1878 yıllarında gerçekleşen Osmanlı-Rus savaşı ve bu savaşla Rusların Kars bölgesini işgal etmesi sebebiyle Kars bölgesini terk ederek Osmanlı topraklarının iç kısımlarına göç etmiş bir topluluktur. Yerleştikleri Yozgat bölgesinde hem geleneksel kültürlerini yaşatmaya devam etmiş hem de komşu köylerle sosyal ilişkiler kurarak burada uyum içerisinde varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Coğrafi açıdan bakıldığında Kafkasya bölgesinin batısında Karadeniz ve Azak Denizi, doğusunda Hazar Denizi, kuzeyinde Manic Nehri ve bataklıkları, güneyinde İran ve güneybatısında Türkiye yer almaktadır (Kantarci, 2006: 3). Kafkasya, Kuzey Kafkasya ve Güney Kafkasya adları altında iki bölgeye ayrılmıştır. Kafkasya’nın kuzey bölgesi, Karaçay-Çerkes, Kabardino-Balkarya, Çeçenistan, İnguşetya, Dağıstan, Osetya, Adigey ve Abhazya’dan oluşmaktadır (Polat, 2019: 249). Bu çalışma, bahsedilen Kafkas halklarından birisi olan ve Türkiye’ye göç eden Osetleri kapsamaktadır.

Osetlerin göç etmesine sebep olan koşullar genel hatları ile kayıtlara geçmiştir. Kuzeybatı Kafkasya’dan farklı bir şekilde Osetya’da meydana gelen göç, Oset halkının eziyete uğraması veya kovulması gibi sebeplerden dolayı gerçekleşen politik bir yaklaşımın sonucu olarak görülmemektedir. Osetlerin göç sebepleri daha çok toplumun bir kısmının, Doğu Kafkasya’da meydana gelen itaatin ve İmam Şamil’in esir alınmasının üzerine daha çok etkileri görülmeye başlayan askerî-kolonyal rejimin bölge üzerinde süratli bir şekilde gelişmesine gösterilen bir tepki olarak değerlendirilmektedir. Osmanlı topraklarına yapılan bu göç, halka dayatılan imparatorluk tarzı sosyal modernleşmeye bir direnç olarak da görülmektedir. Osetlerin Müslüman olanlarının göç sebepleri arasında topraklarının Kazaklar lehine kamulaştırılması ve zorla Hristiyanlaştırma, zoraki askerlik, vergilerin artışı gibi endişeler de öne çıkmaktadır. Bazı görüşlere göre bu endişeler bilinçli olarak Osetya’da Hristiyanlık güçlenirse cemiyetlerine zarar geleceğine inanan Müslüman din adamları ve geleneksel sınıf imtiyazlarını korumak isteyen soyluların oluşturduğu topluluklar tarafından körüklenmiş ve Osmanlı’ya doğru göç teşvik edilmiştir (Kanukov, 1985: 97-98’den Akt. Topçu, 2019: 137). Söz edilen bu endişelere tamamıyla yersiz demek de mümkün değildir. Rusya tarafından Osetya’da endişelere sebep olan bazı uygulamalar yapılmıştır. Örneğin, Oset köylerinden bazıları Kazaklara dağıtılarak toprakları Kazak köylerine verilmiştir (Alborov, 1926: 5-6, Akt. Topçu, 2019: 137). Bu açıdan bakıldığında Oset halkı endişe duymakta ve göç etmekte haklı görülebilmektedir. Bunun yanı sıra Osetya’da uygulanmasa da Kuzey Kafkasya’nın diğer bölgelerinde uygulanan bazı uygulamalar yerli unsurun imparatorluk dışına çıkarılması gibi yaklaşımlar, Müslüman Osetleri endişelendirmiş unsurlardan biridir.

Genel hatlarıyla 1850 yıllarının sonlarında ve 1860 yıllarının başlarında Osetya’da belli bir kesim yakın gelecek adına olumsuz düşünceler içerisine girmiş ve bu endişeler sonucunda Osmanlı topraklarına göç etmekte karar kılmıştır. Göç etmekte karar kılan halk, Osmanlı İmparatorluğu’nun idealize edilmiş sureti, bütün Müslümanların halifesi konumunda olması, adaletli ve merhametli bir sultanın hükmünde olması ve bu özelliklerdeki topraklarda yaşamlarının daha huzurlu geçeceğine inanmışlardır. Oset halkı, iki etno-diyalekt gruba ayrılmaktadır. Bu gruplar, İron ve Digor olarak adlandırılmaktadır. Göçmen Osetler hem İron hem de Digor gruplarından oluşmaktadır ve bilinenlerin neredeyse hepsi Sünni Müslüman Osetlerdir. Fakat bu az da olsa Hristiyan veya geleneksel Oset dini mensubu insanların da Osmanlı topraklarına göç etmiş olma ihtimali yok demek değildir. Göç eden Kafkas halklarına genel bir isim olarak “Çerkes” denmesi sebebiyle göç eden Osetlerin bir kısmı hakkında bilgi sahibi edinilememiş olma ihtimali vardır. Osetlerin göç güzergahı ise diğer Kafkas halkları gibi çoğunlukla kara yolundan, Kafkas dağlarında yer alan Daryal veya Mamison geçitlerinden, Gürcistan ve Ermenistan üzerinden geçerek Osmanlı toprakları sınırındaki Kars Sancağına ulaşmıştır. Ancak Batum üzerinden Trabzon’a ve diğer Karadeniz limanlarına ve az olsa da deniz yoluyla İstanbul’a ulaşan küçük göçmen grupların da varlığı bilinmektedir. Bu küçük göçmen grubunun geneli ise varlıklı kişilerden veya Osmanlı yöneticileri için önem arz eden din adamı ya da asker gibi kişilerden meydana gelmiştir. Osetlerin göç güzergahı olarak hem kara hem de deniz yolu kullandıkları görülmektedir.

Türkiye’deki Oset diasporasına bakılacak olursa Oset göçmenlerin Osmanlı İmparatorluğu’ndaki hareketleri yalnızca genel çerçeveleriyle izlenebilmiştir. Bunun sebebi yukarıda da kısaca değinmiş olduğumuz, Türk kaynaklarında Kafkas halklarına verilen isimlerin yanlış kullanımı ve kaynaklarda Kafkasya bölgesinden göç eden kitlenin neredeyse tamamının “Çerkes” ya da sadece “muhamir” şeklinde adlandırılmasıdır. Bu kullanımdan dolayı ayrı halkların birbirinden ayırt edilmesi güçleşmiştir. Osetler hakkındaki bilgilere ise sınırlı sayıda Osmanlı arşivlerinde kullanılan Digor kabilesi ya da Tegi kabilesi olarak isimlendirilmesinden ulaşılabilmektedir. Kars-Sarıkamış bölgesinde yaşamlarını sürdüren Osetlerin büyük bir kısmı 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı etkisiyle ve Rusların Kars bölgesini işgal etmeleri ile birlikte bu bölgeyi terk edip Osmanlı topraklarının iç kısımlarına göç etmişlerdir (Topçu, 2019: 140-142). Oset göçmenlerin önemli bir kısmı batıya, Orta Anadolu’ya yerleşmiştir. Bu alana gelen Osetler, daha evvel buraya yerleştirilmiş Kuzey Kafkas nüfusunun (Çerkesler ve Abazalar) arasına dağınık bir halde yerleşmişlerdir. Günümüz Türkiye’sinde tahmini olarak yaklaşık 15-20 bin Osetin yaşadığı düşünülmektedir. Fakat Osetler, yanlış isimlendirme sonucunda kendilerini hala Çerkes olarak tanımlamaktadır. Yanı sıra Türkiye’de Osetler için “Asetin” adı da kullanılmaktadır. Çerkesler ise Osetleri “Kuşha (dağlı)” olarak isimlendirmektedir. (Kaya, 2011: 76) Günümüzde Çerkes adı altında Adigeler haricinde Osetler ve Abazlar kalmış durumdadır (Kaya, 2011: 78). Lakin son yıllarda Osetler de artık farklı bir kimliklenme süreci yaşamakta ve kendi kimliklerini öne çıkarmayı hedeflemektedirler.

2.Folklor ve Kimlik İlişkisi Ekseninde Yozgat Osetlerinde Geçiş Dönemleri

Bu makalenin konusu olan Osetlerden Yozgat yöresine yerleşenlerle çalışma sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda Yozgat ilinin Boğazlıyan ilçesine bağlı Poyrazlı köyü ve Sarıkaya ilçesine bağlı Kayapınar, Boyalık ve Karabacak köylerinde alan araştırılması yapılmış; düğün, köy şenliği vb etkinliklere katılarak çeşitli gözlemler yapılmıştır. Ayrıca bu köylerde yaşayan ve köylerden büyükşehirlere göç etmiş çeşitli kaynak kişilerle yapılandırılmış görüşmeler yapılarak kimliğin ifade edilmesinde ve korunmasında ritüellere yüklenen anlamlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşmeler için Gaziantep Üniversitesi-Sosyal Bilimler Etik Komisyonundan Etik Kurul Onay Belgesi alınmıştır. Saha çalışmaları sonrasında geçiş dönemleriyle ilgili elde edilen veriler karşılaştırılmalı olarak çözümlenerek folklor-kimlik ilişkisine dair Osetler üzerinden çıkarımda bulunulmaya çalışılmıştır.

2.1.Osetlerde Doğum ile İlgili İnanışlar ve Çeşitli Uygulamalar

Geçiş dönemlerinden ilki olan “doğum” birçok toplumda olduğu gibi Osetlerde de oldukça önemlidir. Çocuk doğduğu anda yalnızca fiziksel olarak var olan bir canlıdır. Aile ve topluma kabul edilmesi ve gerçek anlamda yaşayan statüsü kazandırılması için belirli ritüellerin yapılması gerekmektedir (Eliade, 2017: 163). Yerine getirilen âdet ve ritüeller sonucunda yeni doğan çocuk artık dünyaya hazır hâle getirilmektedir.

Görüşme yapılan Oset kadınlarının ifadelerine göre Osetlerde doğum öncesi gelenekleri görülmemiştir. Hamile kalma durumunun çevreyle paylaşılmasının ayıp olduğu düşüncesinden dolayı Oset kadınları doğum öncesi uygulanan gelenekler oluşturmamıştır. Oset köylerinde yaşayan kadınların aktardığına göre Oset kültüründe 19. yüzyılın başlarına kadar uygulanan anaerki bir sistem mevcuttur. Bu geleneğe göre kadın, ilk bebeğini dünyaya getireceğinde doğum yaklaşmaya başladığında baba evine taşınarak bebeğini burada dünyaya getirmektedir. Fakat bu gelenek 19. yüzyıl başlarından sonra yaşatılmamıştır. Bu kültür yerini köylerde izole yerlerde yapılan doğumlara bırakmıştır. Köy halklarından aktarılanlara göre kadınlar gebeliklerini fazla göz önünde bulundurmaya ayıp karşılamakta ve genellikle belli başlı kişilerle paylaşmaktadırlar. İzole bir ortamda, evin boş bir odasında, doğum yapan kişinin yakını olan birkaç kadın akrabası ve Osetlerde “denşi” olarak adlandırılan bir ebe eşliğinde doğum gerçekleştirilmektedir.

“Komşulardan bilen kadınlar gelip doğumu yaptırırlardı” (KK-1).

Doğumla ilgili ritüellere bakıldığında köylerde görüşme yapılan Oset kadınları, yeni doğum yapan kadının yastığının altına, evin ya da sülalenin yaşlı bir kadını tarafından bir yün tarağı koyulduğunu söylemektedir. Bu ritüelin, doğum yapan kadını kötü güçlerden koruyacağına inanılmaktadır. İnanişâ göre, şeytanî kötü güçler demirden ve özellikle demir taraklardan çok korkmaktadır. Benzer uygulamalar Türkiye’nin farklı yörelerinde de görülmektedir. Yeni doğum yapan kadının yanına bir demir parçası, makas ve bıçak konulması özellikle “alkarısı” inancıyla ilişkilendirilmektedir. Ayrıca Türklerin ilk mesleklerinden olan demircilikle de ilişkilendirilebilir. Kaynak kişiler bu durumu şu şekilde ifade etmektedir;

“Yatağına Kur’an, iğne koyarlardı. Alkarı gelmesin diye” (KK-2).

“Gelinin başına küçük Kur’an koyarlardı. Yanına su koyarlardı. Eşiğin altına demir koyarlardı. Alkarı gelmesin diye. Zekka bibi beni albastı diye anlatırdı. Boğazıma çöktü derdi. Ağzını kapatmış nefessiz kalmış” (KK-3).

Ad, bireyi diğer kişilerden ayırmak üzere verilmekte olan bir simgedir. Ad, resmî kayıtlarda kullanıldığı için kütük adı olarak da geçmektedir. Kişi, herhangi bir mahkeme kararı olmadığı sürece hayatı boyunca bu adı kullanmaktadır (Kızıloğlu, 2021: 18). Türk kültüründe ad vermeye büyük önem verilmektedir. Eski Türk kültüründe çocuklar ad alıncaya kadar adsız yaşamakta ve “adsız” olarak çağırılmaktadır. Çocuklar, 13-14 yaşına gelinceye kadar ad almayı hak edecek bir başarı göstermişse hayatlarının sonuna kadar adsız olarak çağırılmaktadır (Kalafat, 2006: 149). Bahsettiğimiz bu geleneğin bir örneği Dede Korkut Hikâyelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Boğaç Han, meydanda bir boğayı öldürür ve Boğaç Han adını alır. O zamana kadar Boğaç Han adsızdır (Ergin, 2011: 26). Oset geleneklerinde de ad verme törenleri mühim bir yer kaplamaktadır. Geleneğe göre ev içerisinde ve toplum içerisinde kullanması amacıyla yeni doğan çocuğa iki adet isim verilmektedir. Bunun sebebi Oset kültüründe anne ve babanın, yaşlıların, büyüklerin ve yabancıların yanında çocuklarına isimleriyle hitap etmemeleri geleneğidir. Özellikle küçük çocuklar onlara annelerinin takmış olduğu bir isimle çağırılmaktadır. Bu geleneğe de “Madı nom¹ (anne adı)” denilmektedir. Eğer bir çocuk dünyaya geldiğinde evde bir misafir bulunmaktaysa çocuğa isim verme hakkı misafire tanınmaktadır. Evlerinde bir misafir varken anne ve babanın çocuklarına isim vermesi ayıp karşılanmaktadır. Çocuğa isim veren kişi uzak birisi olsa dahi çocuğun ve ailesinin bir akrabası olarak kabul edilmeye başlanmaktadır.

Osetlerde doğumu takip eden kırkıncı günde kırk çıkarma ritüeli uygulanmaktadır. Kırk sayısı, dört sayısı ile ilişkilendirilen olay, olgu, anlam ve değerlerin on kat arttırılması suretiyle ortaya çıkmıştır. Kırk, olgunlaşmak, tam olmak, güç ve kuvvet gibi kavramlar için kullanılan bir sayıdır. Türklerin İslamiyet öncesi dönemlerinde kadınlar, her erkeğin bir perisi olduğuna inanmaktadırlar. Bu peri, evlilik, doğum ve ölüm dönemlerinde huysuzlaşır ve bu huysuzlukları da kırk gün sürermiş. Bu inançtan yola çıkılarak “kırklı olmak” inancının doğduğu ve bu terimin kullanılmaya başladığı düşünülmektedir (Z. Gökalp, 2013: 40). Kırk sayısına geçiş dönemlerden ilki olan doğum döneminde sıklıkla rastlanmaktadır (Karakaş, 2013: 62). Türk halk kültüründe doğumu takip eden kırk günlük süreci yaşamakta olan anne ve bebek için “kırklı” tabiri kullanılmaktadır. Bu sürecin bitişi için ise “kırk çıkarma” veya “kırkını dökme” adı verilen bir dizi eylemler yapılmaktadır. Bebeğin ve annenin kırkı; yaygın olarak mahallenin ebesi, gelenekleri bilen yaşlı bir kadın, anneanne ya da babaanne

tarafından çıkarılmaktadır. “Kırk çıkarma” ritüelinin yerine getirilmesiyle birlikte aile üyeleri rahatlığa erişmektedir. Kırk çıkarıldıktan sonra artık anne yalnız kalabilmekte, rahatça uyuyabilmekte, bebeğiyle birlikte gezmeye çıkabilmektedir (Karakaş, 2013: 69). Geçmişten günümüze kırk sayısı semavî din yorumlarında, eski medeniyetlerden edinilen birikimlerde, mitolojik anlatılar ile özellikle gelenek ve halk kültüründe Orta Doğu bölgesi başta olmak üzere Doğu ve Batı kültürlerinde kendine yer edinmiştir (Fidan, 2023: 17).

Osetlerde kırk çıkarma ritüeli, çoğunlukla doğumu takip eden kırkinci günde veya kaynak kişilerin bazılarında öğrenildiği üzere “kırktan iki gün çalmak” olarak ifade ettikleri otuz sekizinci günde, kırk adet fasulye ya da kırk adet küçük taş gibi taneli objeler kullanılarak bu objelerin bulunduğu bir suyla bebeği yıkamak şeklinde yapılmaktadır. Başka bir ritüele göre de kırk gün boyunca bebeklerin gözlerinin bir tülbent ile kapatıldığı ve bu yöntem sayesinde bebeğin gözü açık biri olmaması sağlandığı düşünülmektedir. Lakin bu gelenekten bahseden kadınların çoğunluğu niçin böyle bir istekleri olduğunu şu anda anlayamadıklarını, gözü açık bir çocuk yetiştirmenin daha iyi bir şey olduğunu ve bu geleneğin neden yapıldığını tam manasıyla anlayamadıklarını söylemişlerdir. Bu durum toplumsal değişmeler karşısında algıların ve kalış açılarının değişmesine rağmen uygulamaların anlamından kopmuş olsa da devam ettirildiğine bir örnektir.

“Çocuğun gözünü kırk gün tülbentle kapatırlardı. Gözü açık olmasın diye. Kırk gün sonra kırktan iki gün çalar kırklarlardı (Yani 38. Gün kırkladıklarını söylüyor). Kırk tane fasulye ya da taş alırlardı onunla kırklarlardı. Suyuyla banyo yaptırırlardı. Hediye takarlardı sonra” (KK-3).

Osetlerde görülen doğum ritüelleri kırk çıkarma ile son bulmaktadır. Daha sonrasında bebeğin ilk dişinin çıkmasını kutlamak için “diş hediği” kaynatıldığı görülmektedir. Buğday kaynatılarak yapılan diş hediğinin içine kuruyemişler de koyularak yakın komşulara ve akrabalara dağıtılmaktadır. Türk kültüründe de bebeğin ilk diş çıkarmasını kutlamak için yapılan bu kutlamaya “diş hediği” ya da “diş buğdayı” denmektedir (Boratav, 1984: 155). Bu kutlamanın asıl amacına bakıldığında bebeğin gelişim evrelerinden ilkinin tamamlanmış olduğu ve diş çıkarmış olduğunu duyurmak, bu mutluluğu yakınlarla paylaşmaktır (Altaş, 2018: 9). Eski Türk inanışlarına bakıldığında ise diş hediğinin Tanrı’ya sunulan bir kansasız kurban olduğu düşünülebilir (Şimşek, 2008: 194). Çeşitli kutsama ve kutlama amaçlarıyla yapılan diş hediği geleneğinin Osetlere kültür etkileşimi yoluyla Türk kültüründen aktarılmış olduğu düşünülmektedir. Osetler çocuğun ilk defa yürümesini kutlayacak herhangi bir gelenek yaşatmamaktadır. Yanı sıra Osetlerde sünnet kutlamaları da görülmemektedir. İlk geçiş dönemi olan doğuma dair karşımıza çıkan gelenekler burada son bulmaktadır.

2.2.Osetlerde Evlenme Âdet ve İnanışları

Geçiş dönemlerinden ikincisi olan “evlilik” soyun devamlılığını sağlamak açısından önemli bir yere sahiptir. Birçok toplumda olduğu gibi Oset toplumunda da aile ve soy aktarımı her daim önemsenmiştir. Bireyleri birleştirerek aile kurmayı oluşturan bu geçiş döneminde birçok ritüel uygulanmaktadır. Bu ritüeller, hayatlarını birleştiren bireylerin ve onların ailelerinin birbirlerini tanımalarına yardımcı olmak, akrabaları bir araya toplamak ve geçiş esnasında zararlı ve tehlikeli güçlerin etkilerinden korumak, yeni kurulan ailenin ve evin huzurlu, bereketli olmasını sağlamak gibi birçok işleve sahiptir. (Örnek, 1988: 107). Diğer geçiş dönemleri gibi bu geçiş döneminde de tüm toplumlar kendi kültürel birikimlerine ait uygulamalar yapmaktadır.

Osetlerde gençlerin evlenme çağına geldikleri zaman ilk olarak kendilerine bir aday aradıkları mekanlar düğünler ve bayramlar olarak anlatılmaktadır. Karşı cinsten birisini beğendiklerinde erkek ailesinde bulunan yaşı yakın bir kimse aracılığıyla aile büyüklerine bu durumu duyurmaktadır. Erkeğin annesi bunu öğrendikten sonraki süreçte, kızı ve kızın ailesini araştırmaktadır. Eğer evlenme kararı verilirse de kızın bir akrabası aracılığıyla ailesinin bu evliliği isteyip istemediği sordurulmaktadır.

“Kıza yakın bir akrabası aracılığıyla fikri sorulur. Bu soran kişi de aileye kızımızın gönlü var ya da yok diye belirtir”(KK-4).

“Mahalleden komşu bir büyük dünür gönderilirdi”(KK-5).

“Kızın akrabalarından büyükleri toplanıp konuşurlar. Dayıları, amcaları gibi. Derler ki kızımızı falanca sülale istiyor. Aile büyükleri karar verirler. Kızın da fikri alınır. Erkek tarafına haber gönderilir” (KK-6).

Evlilik isteği karşı tarafa duyurulduktan sonra eğer kızın ailesi olumsuz bir tepki verirse konu kapatılmaktadır. Ancak tepkileri olumlu olursa erkek tarafından birkaç büyük kişi kızlarını istemek için ailenin evine gitmektedir. Osetlerde kız isteme töreninde erkeğin annesi babası ve kendisi bulunmamaktadır. Onları temsil eden “hişter”² adını verdikleri ailelerinin büyüğü kız istemek için gitmektedir. Yine aynı şekilde kız tarafından da isteme olan yerde kızın kendisi, annesi ve babası bulunmamaktadır. Onları da temsil eden aile büyükleri isteme törenini gerçekleştirmektedir.

“Erkek tarafından büyük birkaç erkek birkaç kadın kız tarafına giderler” (KK-7).

Anlatılan eski Oset geleneklerine göre ise kız istemeye erkek tarafından yalnızca üç kişi gitmektedir. Bu üç kişi erkeğin amcası ya da dayısı, akraba olmayan hatırı sayılır bir büyükleri ve kız tarafını tanıyıp bilen bir tanıdıkları olmaktadır. Bu üç kişi kız evine geldiklerinde softada üç tane velibah³ ile karşılaşılırsa bu kız tarafının cevabının olumlu olduğu anlamına gelmektedir. Ancak bu geleneğin günümüzde artık yaşatılmadığı ve artık daha çok kişinin katıldığı istemeler olduğu görülmektedir. Aileler oturup normal konulardan sohbet ettikten bir süre sonra erkek tarafından gelen en yaşlı kişi konuyu açarak geliş sebeplerini açıklamaktadır. Kız tarafını temsilen bulunan yakınları ve hişterleri cevapları olumluysa bunu hemen söylememektedir. Geleneklerine göre erkek tarafının cevap almak için kız tarafının evine birkaç defa gelip gitmesi gerekmektedir. Kız tarafı olumlu cevaplarını kesinleştirdiklerinde erkek tarafının büyüklerini davet ederler. Kız tarafına gelen temsilcilerden yaşlı olanı arfe⁴ tarzında bir dua yaparak iyi dileklerde bulunur ve olumlu bir cevap almadan oturulmayacağını belirtirler. Böylelikle kız tarafı sonucunu erkek tarafına açıklar. Olumlu cevaplar açıklandıktan sonra erkek ve kız taraflarının büyükleri toplanarak “şerbet içme” merasimi gerçekleştirilir. Oset geleneklerinde nişan yapma töreninin yerini şerbet içme merasimi almaktadır. Büyükler ve gençler toplanarak ve şerbet içilerek bu iki ailenin bir evlilik töreni gerçekleştireceği haberi duyurulmakta ve kutlanmaktadır. Erkek tarafı şerbet, çerez, takılar, kıyafetler ve gelin için aldıkları hediyeleri ile kız tarafına gitmektedir. Kız tarafı getirilen şerbeti hazırlamakta ve gelen misafirlere dağıtmaktadır. Oset geleneklerine göre şerbet töreninde de damat bulunmamaktadır.

“Önceden nişan yoktu. Şerbet içilirdi. Biz nişan yapmazdık. Gençler büyükler bir araya gelir şerbet içerlerdi” (KK-3).

“Benim şerbetimde toz bi şerbeti sulandırdık ve gelen misafirlere bardaklarla ikram ettik. Sonra bir sürahi de süsleyip içine şerbet koyup hediyelerle beraber damada gönderdik” (KK-9).

Gelin ile damadın görüşmesi ise gizli gerçekleşmektedir. Şerbet içildikten birkaç gün sonra sağdıç ve yardımcısı damadı kız evine gizlice götürmektedir. Osetlerde bu geleneğin adı “Şusedg tsid- Gizli gidiş” dir.

“Büyüklerin yanında damat ve gelinin görüşmesi ayıp olduğundan damat nişanlısını görmeye gizlice gelirdi” (KK-10).

Oset geleneklerinde nişanlılık dönemi çoğunlukla bir seneden uzun sürmektedir. Bu süreçte taraflar birbirlerine verecekleri hediyeleri hazırlamaktadırlar. Bu sürecin uzun tutulması ailelerin ve gençlerin birbirlerini daha iyi tanınması ve düğün hazırlıklarının eksiksiz tamamlanmasını amaçlamaktadır.

“Bir ay sonra sülaleden gelinler kızlar hediyelerle gelini görmeye gelirdi. Gün istenirdi düğün için” (KK-11).

“Gelin görmeye gidildiğinde gençler kaft kurar oynarlar, yüzük kimde oynarlar” (KK-13).

Oset kültüründe damadın kız tarafına görünmesi ayıp sayılmaktadır. Bundan dolayı erkek, kız tarafının yaşlılarına görünmekten kaçmakta ve evlerinin önünden bile geçmemeye çalışmaktadır. Aynı şekilde gelinin de erkek tarafına görünmesi ayıp olarak görülmektedir ve o da bu davranıştan kaçınmaktadır. Bayramlarda erkek tarafı gelin görmeye gitmek için hazırlanmaktadır. Erkek tarafının büyükleri hediyeler hazırlayarak bayramlarda kız evine gitmektedir.

“Bohçalar götürülür. Bohçada kıyafet, terlik, çamaşır, havlu ve altın olurdu” (KK-12).

Bu sürenin sonunda da belirlenen düğün tarihi gelmektedir. Düğün için eğer uzak bir yere gidilecekse erkek tarafı bir otobüs tutmaktadır. Bu konuda da gerçekleştirilen bir gelenek bulunmaktadır.

“Otobüs ne kadar paraya tutulduysa en büyük kişi, bir genci çağırır ve giden herkesten o parayı toplar. Otobüsü giden kişiler kiralarlar. Düğün sahibinden para alınmaz. Bu adet yardımlaşma adına çok önemlidir. Maddi gücü olmayanları korumak adına bu adet yapılır. Bir keresinde gelin almaya giderken düğün sahiplerinden biri misafirlere para toplamak istemedi. Otobüsün parasını kendinin vereceğini söyledi. Bunun üstüne büyüklerden biri bunun bu sözüne tepki gösterdi. Terbiyesizlik yapma dedi. Bu durumu iyi olmayanları korumak için konulmuş bir âdettir. Sen bunu değiştiremezsin, sana paran var mı diye sorulmadı dedi. Çok kızdı” (KK-8).

Oset düğünlerinde birlik ve yardımlaşma öne çıkan unsurlardandır. Yukarıda verilen örnek anlatıda da görüldüğü üzere düğüne katılan tüm bireyler düğünü benimsemekte ve düğün sahibi aileye ellerinden gelen tüm yardımları gerçekleştirmektedir.

Düğün törenine bakıldığında ise gelin ile damadın düğün törenine de katılmadıkları görülmektedir. Oset kültüründe, gelin ve damadın düğün alanında bulunmaları ayıp olarak karşılanmaktadır. Onların yanı sıra damadın ve gelinin yakın akrabaları da düğüne gerçekleştirilen eğlencelerin içerisinde bulunmamaktadır. Oynamaları ve eğlencelere katılmaları ayıp olarak değerlendirilmektedir. Oset düğünleri, erkek ve kız evinde gerçekleştirilen birtakım eylem ve ritüellerin bütününden oluşmaktadır. Eski Oset geleneklerine göre “ıraed”5 adı verilen, erkek tarafından kız tarafına verilen bir başlık parası geleneği bulunmaktadır. İraedin değeri ailelerin sosyal statülerine ve maddi durumlarına göre değişiklik göstermektedir. Geçmiş dönemlerde iraed olarak büyükbaş veya küçükbaş hayvanlar, silah veya değerli ev eşyaları verildiği söylenmektedir. Günümüzde bu gelenek yaşatılmamaktadır. Ancak düğünden önce kız ve erkek tarafı ailelerinin birbirine kıymetli hediyeler hazırlamaları ve sunmaları yaşatılan ve önemsenen bir gelenektir. Bu hediyeler içerisinde kültürel değer taşıyan “gırdın” adı verilen düğün pastası niteliğinde bir yiyecek bulunmaktadır. Kız evinde özenle hazırlanan bu yiyecek özenle süslenerek diğer hediyelerle beraber erkek evine gönderilmektedir.

Oset düğünlerinde, düğüncü adı verilen gelini almaya gidecek olan kişileri belirlemek önemli bir husus olarak görülmektedir. Bu etkinliğe herkes davet edilmemektedir. Düğüncü olacak kişiler, Oset gelenek ve görenekleri ile Oset danslarını iyi bilen, toplumda öne çıkan kişilerden seçilmektedir. Düğüncü olarak komşulardan veya köy büyüklerinden Oset geleneklerini iyi bilen bir de “hişter” seçilmektedir. Hişter, düğüne kimin ne görev yapacağını ve nasıl organize olunacağını anlatmakla yükümlüdür. Düğünün baştan sona planlayıcısı ve sorumlusu olan kişi hişterdir. Düğünün yapılacağı gün için öncelikle köyün yaşlılarından onay alınmaktadır. Köyde yakın dönemde bir cenaze bulunmaktaysa, cenaze sahibinden düğün yapmak için müsaade istenmektedir. Cenazeye duyulan bu saygı karşılığında, düğün yapılması için onay vermeyen aileler neredeyse hiç görülmemiştir. Hatta köydeki cenaze sahipleri de saygı göstergesi olarak bir süreliğine düğünlere katılmaktadır.

“Bir kurban kesilirdi düğün için. Erkek kız tarafı toplanırdı. Üç gün düğün yapılırdı. Akşama kurban yenirdi. Velibahlar olurdu. Gece sabaha kadar düğün olurdu. Sabah yine bir düğün olurdu. Mızık ve düğünle gelin evden çıkarılırdı” (KK-3).

“Genellikle düğün samanlıklarda, çardak adı verilen büyük alanlarda yapılırdı. Buralar geniş ve sıcak olurdu. O yüzden tercih ederdik” (KK-14).

Oset kültüründe kına gecesinde kız tarafı misafirler gelmeden önce yemeklerini, ikramlarını hazırlarlar. Sonra oğlan tarafı gelir. Yemek yenir ikramlar yapılır. Sonra kızın sağdıç gelini giydirip hazırlar. Gençler kendi aralarında oynar eğlenirler. Damat yoktur. Akşam olunca geline kına yakılır. Gelinin genç arkadaşları ve oğlan tarafından gelen gençler bir kına sepeti hazırlarlar. İçine kına ve çerez koyulup mumlar yakılır. Gelinin sağdıç ve arkadaşları kına şarkıları söyleyerek gelinin avcuna kına yakarlar. Kına yakıldıktan sonra misafirlere kına ve çerez dağıtılır. Büyükler sohbet eder, gençler oynar. Şehir dışından gelen misafirler varsa gelinin akrabaları bu misafirleri bölüşüp evlerine götürür. Evinde misafir eder. Sabah da tekrar düğün evine getirirler.

Düğün günü düğüncüler kız evine geldikleri zaman onları kapıda kız tarafından birkaç yaşlı ve birkaç genç karşılamaktadır. Karşılamada gençlerden birisi Oset kültüründe kutsal sayılan üç velibahı getirmekte ve hişter arfe yaparak iyi dileklerde bulunmaktadır. Düğüncülerin hişteri de buna cevaben iyi dileklerde bulunmaktadır ve misafirler içeri davet edilmektedir. Kız tarafında gençler için düğün kurulmaya başlarken bir yandan da sofralar hazırlanmaktadır. Gençler dans ederken büyükler de sofrada zaman geçirmektedir. Kız evinden çıkma vakti geldiğinde bu süreç için de belli ritüeller uygulanmaktadır. Erkek tarafını gelin odasına almak için kapıyı kilitleyen gelinin arkadaşları bahşiş talep etmektedir. Sonrasında gelinin çeyizleri alınmak için çeyiz odasına girildiğinde de sandık üzerine oturularak kız tarafının gençleri tarafından bahşiş talep edilmektedir. Bu bahşişler damadın sağdıçı tarafından verilmektedir. Oset kültüründe bulunan bir geleneğe göre erkek tarafı, gelin evinden çıkmadan önce evin mutfağından kaşık, bardak ya da küçük bir tabağı izinsiz olarak almaktadırlar. Bu da eğlenmek için, şans ve bereket getirmesi için, alan kişilerin kismetinin açılması için yapılan bir gelenek olarak anlatılmaktadır.

“Benim düğünümde bütün su bardaklarını kızlar birer tane almış daha sürahiye de oğlan tarafından gelen bir enişte almıştı. Çok gülmüştük” (KK-9).

Oset kültüründe bulunan bir düğün ritüeline göre kız evinde düğün günü için “çındı tı trışa”⁶ adı verilen bir bayrak hazırlanmaktadır. Bu bayrağın kumaş kısmına çeşitli kıyafetler tutturulmaktadır. Erkek tarafına gidilirken bayrağı taşıyan kişi konvoy ile birlikte yola çıkmaktadır. Yolda bu bayrağı kaçırap kız evine tekrar teslim eden kişiye bayrağa tutturulan kıyafetler hediye edilmektedir. Damat evine gelindiğinde düğüncü kafile tüm köy tarafından hazır bir şekilde karşılanmaktadır. Erkek tarafından görevli birisi, köydeki evleri tek tek gezerek evlerin genç kızlarını toplayarak düğün alanına getirmektedir.

Gelinin geldiği araçtan indiğinde gerçekleştirilen ritüeller bulunmaktadır. Bunlar:

“Gelin kapıya inince başından para, şeker dökülürdü. Kayınbaba tarla ev gibi bir hediye bağışlardı. Gelin hediyesiz inmez. Değerli bir şey verirlerdi” (KK-25).

Daha sonrasında sağdıç ve yardımcısı şarkılar eşliğinde gelini alıp hişterin yanına götürmektedir. Gelin masasına geldiğinde orada bulunan herkes ve hişter ayağa kalkmakta, hişter gelin için arfe yapmaktadır. Arfeden sonra sağdıçlar gelini mızıka eşliğinde gelini evin içine götürmektedir. Oset geleneğine göre gelin “xezar”⁷ adı verilen evin eşiğine geldiğinde önce sağ ayağıyla içeriye adım atmaktadır. Tam bu sırada da kadınlardan birisi gelinin kucağına bir çocuk vermektedir. Eski Oset kültürüne bakıldığında ocak zinciri adı verilen kutsal bir zincir etrafında gelinin üç kez döndüğü ve başını eğerek dua ettiği anlatılar görülmektedir. Ancak bu gelenek günümüze kadar ulaşamamıştır.

“Erkek evindeki düğüne kız tarafı gelmezdi. Gelin içeri alınır. Çevirmede (avlu) düğün kurulur mal kesilir uelibahlar yapılır. Akşama yemek verilir” (KK-16).

“Oğlan tarafı kızları toplardı. Düğün yaparlardı. Kadınlar da yemek hazırlardı. Kızlar yerd. Yatmak yok, yine sabaha kadar düğün yaparlardı” (KK-2).

Oset geleneğinde gelinin başına “huj”⁸ adı verilen ve kutsal sayılan ipekten bir tül koyulmaktadır. Bu tül duvağı anımsatan, gelinin yüzünü örten bir parçadır. Hujun gelinin başından kaldırılması damat evinde yapılan düğün ritüellerinden birisidir. Düğün esnasında yüzü açılrsa da geleneğe göre gelin başından huju kırk gün çıkartmamaktadır. Kırk gün sonrasında gençler toplanarak dualar, şarkılar ve danslarla bu örtüyü çıkartmaktadır.

“Huj derlerdi. İpekten tül atılırdı geline. Kırk gün o çıkmazdı. Onu çıkarırken gene gençler toplanırdı ve onu çıkarırdı” (KK-3).

Geleneksel Oset kültürüne göre eskiden bu kısma kadar kayınvalide gelinini henüz hiç görmemektedir. Huj kaldırıldıktan sonra gençler toplanarak gelini mutfığa kayınvalidesinin yanına götürmektedir. Bu gelenek günümüze kadar yaşatılmamıştır. Lakin yine aynı şekilde huj kaldırıldıktan sonra gelin kayınvalidenin yanına götürülmektedir. Daha sonrasında “mıdıkış” yani ölümsüzlük içeceği ritüeli olarak da isimlendirebileceğimiz bir gelenek gerçekleştirilmektedir. Kayınvalide mutfakta yağ ve bal karıştırarak gelininin ağzına sürmekte ve ona hediyeler vermektedir.

Günümüzde bu gelenek hala devam etmekte ve düğün salonlarına da uyarlanarak küçük bir kâse içerisinde bal getirilerek gelinin ağzına sürülmektedir.

“Kaynana eskiden daha gelini görmezdi. Gelini gençler toplanıp kaynananın mutfağına götürürlerdi. Kaynana yağla bal karıştırıp gelinin ağzına sürerdi. Hediye verirdi geline” (KK-15).

Başka örneklerde ise gelinin parmağı ile balı kayınvalidesine tattırıp sonra kendisinin tattığı ya da gelinin mıdıkus kasesini alarak küçük bir kaşıkla önce kayınvalidesine sonra da orada bulunan bütün kadınlara ikram ettiği anlatılmaktadır. Bu ritüelin, gelin ile kayınvalidenin ağız tadı, saygı ve sevgi ile yaşaması amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Gelin ve kayınvalide tatlı dilli olsun, bu ailede ve evde mutluluk ve huzur olsun diye düşünülerek gelenekselleşmiş bir unsurdur. Bu ritüel de gerçekleştirildikten sonra gelin, gelin odasına götürülmekte ve düğün devam etmektedir. Düğünde bulunan büyükler, düğün alanında bir süre bulunduktan sonra gitmektedirler ve düğünde gençler kalmaktadır. Bu da Oset geleneğine göre gençlerin büyüklerden çekindikleri ve saygı gereği rahat hareket edemedikleri için onlara alan tanımak adına yapılan bir hareket olarak değerlendirilmektedir.

Düğünde kadınlar yan yana yaş sırasına göre ve erkekler de onların karşı tarafında yan yana yaş sırasına göre dizilmektedir. Düğünde kimlerin hangi sırayla oynayacağını, hangi oyunların oynanacağını idare eden kişiye de “bezurna” adı verilmektedir. Eski dönemlerde sabahlara kadar sürdüğü anlatılan bu düğünlerde Oset gençleri geleneksel Oset danslarını sergilemekte, şarkılar söylemekte ve eğlenmektedirler. Geleneksel Oset düğünlerinde düzenin önemli bir yer tutmasından dolayı düzeni bozmamak adına çocuklar düğün alanına alınmamaktadır. Kimliğin çok katmanlı yapısı müzik içinde kimlik, kimlik içinde müzik araştırmalarının hem sosyal bilimler hem de etnomüzikoloji açısından önem kazandığı bir noktadır. Kimlik çeşitlerini temsil bakımından müzik ve kimlik çalışmaları müzikoloji, müzik sosyolojisi, etnomüzikoloji ve folklor uzmanlarının ilgisini çeken bir konudur (Doğuş Varlı, 2021: 7). Kafkaslarda görülen çoksesli gelenekte olduğu gibi Oset müziğinde de bir etkinlikte bulunan katılımcılar (bilhassa geleneksel şölenlerde) sözlü bölüme katıldığı için toplum icracılar ve dinleyiciler diye ayırlanamamaktadır. Osetlerde şarkıları genellikle erkekler seslendirmektedir. Düğünlerde enstrüman olarak akordeon ve ritim tutmak için kullanılan “kherşegeneg” adı verilen vurmali bir çalgı kullanılmaktadır. Dünyanın birçok bölgesinde büyük bir aile oluşturacak kadar farklı akordeon türü bulunmaktadır. Akordeonun geleneksel bir çalgı olarak benimsenmiş olması kültürel kimliği oluşturan öğelerden birisidir (Kurşitoğlu, Beşiroğlu ve Kovanlıkaya, 2008: 42).

Osetlerde oyun oynanırken oluşturulan düzene “kaft” adı verilmektedir. Geleneksel Oset dansları bir erkek ve bir kadının karşılıklı olarak yaptığı danslardır. Düğünlerde icra edilen geleneksel Oset danslarına örnek olarak da Jilga Kaft, Keşkon-Honge Kaft, Bandon Kaft ve Simd Kaft isimli danslar verilebilmektedir. Jilga Kaft, Çerkesler arasında şeşen adıyla da bilinen erkek ve kadının belli bir düzen içerisinde oynadıkları hızlı ve ritmik bir danstır. Keşkon-Honge Kaft ise götürüp getirme manası taşıyan, erkek ve kadının belli sayıdaki adımlarla birbirlerine doğru bir düzen içerisinde gidip geldikleri danstır. Çerkesler arasında bilinen kafe dansına benzemektedir. Bandon Kaft, elinde bir değnek olan kadının ya da erkeğin karşı cinsin sırasından birisini seçip elindeki değnekle önüne bir işaret koyması üzerine çemberin ortasında bulunan sandalyeye oturtması ve etrafında dans ederek değnek ile hafif hareketlerle oturan kişiye vurması şeklinde oynanan bir danstır. Simd Kaft, aynı hizada duran gençlerin kol kola girerek belirli bir düzende yaptıkları danstır. Oset dansları için düzen büyük önem taşımaktadır.

“Çocukken bizi düğüne almazlardı” (KK-17).

Tüm bu düğün seremonisi gerçekleşirken damat ise kimselere görünmemek, ortalarda dolaşmamak için sağdıcının evinde durmaktadır. Bu sürede damat arkadaşları tarafından yalnız bırakılmamakta ve damat da evde arkadaşları ile eğlenmektedir. Düğün kalabalığı dağıldıktan sonra “Gafaru gecesı” olarak adlandırılan bir ritüelle damat, dualar edilip şarkılar söylenerek gençler tarafından evine getirilmektedir. Ancak damat onu eve getiren kalabalık dağılmadan önce evine girmemektedir. Bu gelenek köylerdeki düğünlerde hala yaşatılmaktadır.

“Gafaru gecesinde genç erkekler yürür. Damadın sırtına binmeye çalışırlar. Damat onları düşürür. Sırtına bindirmez. “Ya Gafaru Ya Allah, Ya Seddahu Ya Allah...” diye Allah’ın isimleri sayılarak müzikal bir şekilde söylenerek yürünürdü” (KK-18).

“nc gün damat gelirdi. Yaşıtları toplanır beraberce damadı yaşıllar görmeden eve getirirlerdi. Yine o gelenlere yemek hazırlanırdı. Damat eve girmeden kapıdan geri sağdıçın evine kaçardı. Damadı getirenler yer ier onlar dağılınca, herkes yatınca sağdıç gelip damadı bırakıp giderdi” (KK-19).

“Damat bir hafta ortalarda görünmez herkes uyanmadan evden çıkar herkes uyuduktan sonra eve girerdi. Gelinin ailesine de görünmez hatta onlardan saklanırdı. Gelinin ailesine görünmesi ayıp sayılırdı. Kızın ailesi damadı yemeğe davet edene kadar bu gelenek sürdürülür, davetten sonra alenen görüşmeye başlanırdı” (KK-20).

Osetlerin geleneğine göre gelin birkaç günlük olduktan sonra köyün kız çocukları gelinin yanına gelmekte ve gelin onların saçlarını tarayıp onlara tokalar takmaktadır. Daha sonrasında sağdıç, köyün tüm yaşıllarının kıyafetlerini toplayarak geline getirmekte ve gelin bu kıyafetleri yıkayıp tleyip tekrar göndermektedir. Bir başıka geleneğe göre ise düğünden sonra dört cuma akşamı gelinin yanına ziyarete gelinmekte ve gelin ikramlıklarla misafirlerini ağırlamaktadır.

“Ben gelin geldiğimde eşımin amcasının gelini tlemem için bana ceketler getirdi. Ceketlerde skkler vardı. Ben onları tamir edip tleyip vermiştım. Sonra yine eşımin akrabalarından yaşıllar bana boncuk göndermişlerdi. Gelin bunları rsn diye. Onları da rmştım” (KK-9).

“Büyüklerin elbiselerini tlerdik, ayakkabılarını boyardık. Eve gidip ayakkabı boyandıysa orda taze gelin vardır” (KK-13).

Düğün sonrası geleneklere bakıldığında ise kadınların eşılerine ve eşılerinin akrabalarına isimleri ile hitap etmedikleri görülmektedir. Bunun yerine herkese sembolik isimler verildiği bilinmektedir. Genç kadınlar, eşılerinin büyük erkek kardeşıleri ve diğer yaşı erkek akrabalarına görünmemekte ve onlardan kaçmaktadırlar. Günümüzde bu gelenek azalmış olsa da bir kesim tarafından yaşıtılmaya devam edilmektedir.

“Yaşı kadın ve erkeklerle konuşulmaz. Erkeklerin yanına bile ıkılmazdık. Yakın akrabaların yanına çıkardık onlarla da konuşmazdık. EĞer ki konuşturmak isterlerse bir hediye yaparlardı. O hediyeden sonra gelin konuşurdu” (KK-3).

“Geline otur demeden oturulmazdı. Odadan çıkarken sırt dönüp gidilmezdi. Geri geri çıkardık odadan” (KK-2).

“EĞer büyükler otur derse gelin sandalyede kapının en yakınında oturur” (KK-21).

“Yeni gelin ky çeşmesine gitmez. Tarlaya gitmez. Komşuya gitmez. Dışarda gezmezdi” (KK-13).

Yukarıda bahsedilen geleneklerin birçoğu günümüz yaşıntısıyla ve kentleşmeyle birlikte değişıme uğrasa da uygulamaların büyük çoğunluğu devam ettirilmektedir. Örneğin düğün süreleri kentleşmenin etkisiyle kısalmış, düğünlerin içerikleri ve yapılan ritüeller yeni alanlara uyarlanmaya çalışılmıştır. Bu ritüeller düğünler için tahsis edilen alanlarda ya da salonlarda değişerek ve dönüşerek hala yaşıtılmaya çalışılmaktadır. Ancak geleneğin içinde barındırdığı değişim kavramı, geleneksel uygulamaları yok edici boyutta olmamalıdır. Bunun için geleneklerin yaşıtılabileceği bağlamaların oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Bu noktada belediyelerin düğün salonlarına alternatif olabilecek mekânlar tahsis etmesi kültürel açıdan geleneklerin yaşıatımı için olumlu bir adım olabilir (Fidan, 2018: 290).

2.3.Osetlerde lm ile İlgili Uygulama ve İnanışlar

Canlı hayatında doğum ile başlayan yolculuk ölüm ile sona ermektedir. nc geçiş dönemi olan “lm” de diğer geçiş dönemleri gibi içerisinde eşıtlı ritüeller, gelenek ve görenekler barındırmaktadır. Ölümün insan hayatı üzerindeki olumsuz etkilerinden dolayı bu geçiş dönemi olumsuz olarak değerlendirilmektedir (Cicioğlu, 2006: 1). İnsanların lm karşısndaki duyguları, algılama ve anlamlandırma çabaları zaman içerisinde kalıplaşmış uygulamalar haline gelmiş ve ritüel özellikleri kazanmıştır. Eski Türk dinlerinde, İslam dininde ve birçok dinde ölümün bir son olmadığı ve ölüm sonucunda başıka bir dünyaya geçildiği inancı bulunmaktadır (ıblak, 2002: 1-2). Geleneksel Oset

kültüründe de bir kişinin hayatının sona ermesi demek onun yok olması demek değildir. Bu yaklaşımdan dolayı Osetlerde ruhun ölümsüz olduğu inancı bulunmaktadır. Beden için ölüm gerçekleştiği vakit ruh “delzeh” olarak adlandırılan ölümler ülkesine göçmekte ve burada yaşamaya devam etmektedir.

Oset kültüründe cenaze işlerine aile üyeleri katılmamaktadır. Cenazenin kaldırılma şekli, haber verilecek kişiler, kurbanlık kesilecekse hayvanı kesecek kişi ve tören sofrasından sorumlu kişileri, gelenekleri iyi bilen köyün büyüklerinden birisi belirlemektedir. Ölen kişinin akrabaları ya da arkadaşları ölüm haberinin kimlere iletilmesi gerektiğini “haberci” adı verilen ve ölüm haberini gerekli kişilere iletmekle görevlendirilmiş kişilere bildirmektedir. Haberci kişiler, ölen kişinin akrabalarından olmamak kaydıyla köyden seçilmektedir. Eski dönemlerde at ile haber taşıyan haberciler, mutlaka atın sağ tarafından inerek başlarını öne eğmekte, ellerini sarkıtmakta ve bir dakika beklemektedir. Bu hareketle birlikte zaten haber götürülen kişiler bir cenaze olduğunu anlamaktadır. Daha sonrasında haberci kişi ölen kişinin bilgilerini söylemektedir.

“Cenaze köylere haber verilirdi. Mesela Boyalık’a, Kayapınar’a haber gönderilirdi. Haber vermeye başka sülaleden birisi gitmeliydi” (KK-3).

“Herkes gelirdi cenazeye. Millet toplanıncaya kadar cenaze kalkmazdı” (KK-8).

“Cenaze evinde bir hafta yemek pişirilmezdi. Komşular yemek getirirdi” (KK-6).

Ölüm haberi diğer köylere ulaştırıldıktan sonra cenazeyi kaldırmak için haber verilen herkesin gelmesi beklenmektedir. Tüm haber verilen kişiler toplandıktan sonra cenaze kaldırılmakta ve dualarla beraber gömülmektedir. Oset cenazelerinde yemek verme kültürü görülmemektedir. Bunun yerine cenazeye gelen kişiler tarafından yemekler getirilmekte ve bu yemekler diğer gelenlere ikram edilmektedir. Cenaze sahibi aile yalnızca acısını yaşamakta ve diğer işlere dâhil olmamaktadır. Ancak cenazeye kıymet verilen bir büyük geldiyse onun için bir kurban kesilmesi gerekmektedir. Cenaze gününü takip eden bir hafta boyunca cenaze evinde yemek pişmemekte, bu süreç boyunca akrabalar, komşular ve tanıdıklar yemekler yaparak cenaze sahibi ailenin evine getirmektedirler.

Ölüm ile ilgili inanış ve âdetlere bakıldığında yine kırk sayısı sıkça karşılaşılan bir sayıdır. Ölen bir kişinin ruhunun, ölümünü takip eden kırk gün boyunca evinin çevresinde dolaştığına inanılmaktadır. M. Eliade, ölümlerin ruhunun üç, yedi veya kırk gün süreyle evin etrafında dolaşmaya devam ettiklerini belirtir (Eliade, 1999: 240). Ölümü takip eden kırkıncı günde yöreye göre değişiklik gösteren birtakım ritüellerle kırk çıkarılmaktadır. Ölen kişinin gömüldüğü gün, ölümü takip eden kırkıncı gün ve cuma günleri tatlı, yemek, şeker dağıtılması, mezarın bulunduğu yere yiyecek ve su bırakılması, kırmızı veya siyah bayrak asılması Anadolu’nun birçok yerinde karşılaşılan ölüm âdetleridir (Talas, 2009: 66). Oset geleneklerinde kırk inancı, doğumda görüldüğü gibi ölümde de görülmektedir. Ölen kişinin ardından kırk gün boyunca tutulan yas Oset kültüründe saygının göstergesidir. Bu kırk gün boyunca cenaze sahibi aile evinden çıkmamakta, gündelik işlerini yerine getirmemektedir. Bu onların yas sürecinde olduğunu göstermektedir. Cenaze sahibinin tarlası köylü tarafından sürülmekte, dışarı işleri köylüler tarafından yapılmaktadır. Günümüzde modern hayatın getirisi olarak bu gelenek varlığını sürdürememiştir. Ölen kişinin kırkı çıkana kadar her perşembe günü zuvaka⁹ yapılmakta ve ikinci vakti sonrası köylüye dağıtılmaktadır. Ölen kişinin kırkı çıktığı gün cenazeye katılan kişiler davet edilerek kırk yemeği verilmektedir. Kırk sayısı ekseninde oluşan inançlar MÖ X. yüzyıllarda yaşam sürmüş Türklerin ve Osetlerin ataları olduğu düşünülen (Saydam, 2007) İskitlerde de karşımıza çıkmaktadır. Herodot, İskitlerde bir ölüm olduğu vakit ölen kişinin, yakınları tarafından bir araca koyulmak suretiyle akrabaları arasında dolaştırıldığını ve bu dolaştırma süresinde ölünün yanlarına geldiğini gören akrabalarının yemek verdiklerini ve kırk gün boyunca bu gezdirilme ritüeline devam edilerek kırk günün sonunda gömüldüğünü anlatmaktadır (Durmuş, 1993: 91). Kırk inanışlarının örnekleri bu ve bunun gibi birçok noktada karşımıza çıkmaktadır.

“Kırk gün ölen kişinin ailesi evden çıkmazdı. Ölen kişinin kırkında kurban kesilir cenazeye gelenler çağırılır ve yemek verilirdi” (KK-22).

“Cenaze evinin harmanını işini hep komşular yapardı. Ölünün ailesi kırk gün hiçbir işe ellemezdi” (KK-23).

“Ölünün kırkına kadar perşembe günleri zuvaka yapılırdı. Perşembeleri ikindiden sonra dağıtılırdı. Her hafta yapılırdı. Kırkında da yemek verilirdi” (KK-24).

Geleneksel Oset toplumu içerisinde bölge halkı tarafından tanınmakta olan profesyonel şekilde yas tutuculuk yapmakta olan ağıtçı kadınlar bulunmaktadır. Ölen kişinin ailesinden kadınların ağlaması ayıp sayıldığı için ağıtçı kadın kültürü gelişmiştir. Oset kültürüne göre ölen kişinin diğer dünyada mutlu olabilmesi için ardından bolca gözyaşı dökülmesi gerektiğine inanılmaktadır. Bu gelenek de günümüzde sürdürülmeye devam etmeyen geleneklerden birisi haline gelmiştir.

Kentleşmenin etkisiyle birlikte cenaze gelenekleri de değişime uğramıştır. Ev halkının artık kırk gün boyunca evden çıkmaması neredeyse imkânsız bir hale gelmiştir. Ölen kişinin ailesi kendi işlerini yapmak, dışarıya çıkmak ve yaşamlarına rutinlerine göre devam etmek durumundadır. Ancak komşular tarafından cenaze evine yemek getirme geleneği Osetler arasında hala sıkı sıkıya korunmaktadır.

Sonuç

Folklor, bir topluluğun kimliğini korumak, kayıt altına almak ve aktarmak için önemli bilim dallarından birisidir. Kimlik çalışmaları, özellikle göç etmiş toplulukların taşındıkları bölgelere taşınmış oldukları âdet ve geleneklerini incelemek açısından folklorla kaynaklık etmektedir. Göç folkloru bu bağlamda geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Çalışmanın konusu olan Osetlerin Türkiye’ye ve Yozgat ilinde göç ettikleri köylere göre kimliklerini ne derecede ortaya koyabildikleri ve geleneklerini ne derecede yaşatabildikleri incelenmiş, sözlü kaynaklara dayanarak değerlendirilmiştir. Bu gelenekler içerisinde en çok öne çıkan geçiş dönemleri seçilmiş ve bu dönemlerde uygulanan ritüeller üzerinde durulmuştur. Oset kimliğini yaşatmaya çalışan bu topluluk, geçiş dönemlerinde geleneklerine has uygulamaları devam ettirerek geleneklerini göç ettikleri bölgeye taşımışlardır. Farklı kültürlerle etkileşim halinde olmalarına rağmen doğum öncesi gelenekler geliştirmemiş, gebeliklerini ayıp olduğu düşüncesiyle gözler önünde yaşamaktan kaçınmış, doğum yapan kişiyi kötü güçlerden korumak için çeşitli uygulamalara devam etmiş ve kırk çıkarma ritüellerini yaşatmışlardır. Ad verme hususunda “Madı nom” geleneğinin sürdürüldüğü görülmektedir. Evlilik dönemi kapsamında Osetlerde günümüzde de kız istemeye damadın gitmediği, damadın kız tarafına görünmekten kaçındığı, şerbet geleneğinin sürdüğü, düğün seremonisinde yöresel dansların özenle yaşatıldığı, gafaru gecesi geleneğinin devam ettiği, düğünlerdeki görev dağılımlarının hassaslığı gibi unsurların yaşatıldığı görülmüştür. Ölüm ile ilgili uygulamalarda ise ölen kişinin ailesinin kalabalık bir ortamda sesli bir şekilde ağlamaması, perşembe günleri zuvaka dağıtılması ve cenaze sahibi aileye yardımlarda bulunulması gelenekleri devam ettirilmiştir. Kısacası göç edilen Yozgat bölgesinde yaşayan Osetlerin, kimi geleneklerini yaşatmaya devam ettiği, kimi geleneklerini ise kentleşmeyle birlikte yeni mekânlara göre uyarlayarak dönüştürdükleri görülmüştür. Kimliklerini ve folklorlarını yaşatabildikleri en geniş ve sürekliliği olan bir alan olması açısından geçiş dönemleri önemli bir kaynak olmuştur. Bunun yanı sıra geçiş dönemlerinde uygulanan birçok uygulamanın Türk kültüründeki uygulamalar ile ortak noktalarda buluşmasının sebebi kültürel etkileşimle açıklanır. İç içe yaşanan uzun yıllar ve kültürel etkileşimle birlikte Osetler, Türklerden bazı gelenekler almış ve bunları da yaşatmışlardır. Uyum içerisinde yaşayan bu kültürler sayesinde Osetlerin, kimliklerini ve varlıklarını âdet ve geleneklerine sarılarak korumaya çalıştıklarını söyleyebiliriz.

Sonnotlar

- ¹ Bir bebeğe annesinin koyduğu isme verilen Osetçe ad.
- ² Toplulukları organize etmesi için seçilen yaşlı kişi.
- ³ Patates ve hamur ile yapılan ve kutsal sayılan bir Oset yemeği.
- ⁴ İyi dilekleri ifade eden dua içerikli bir konuşma.
- ⁵ Başlık parası.
- ⁶ Düğün için hazırlanan süslü bayrak.
- ⁷ Ev eşğine verilen ad.
- ⁸ Gelinlerin başına takılan kutsal olduğuna inanılan ipek şal.
- ⁹ Hamur kızartmasından yapılan yemek.

Kaynaklar

ADIGÜZEL, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- ALBOROV, B.A.(1926). “Perviy Osetinskiy Poet Temirbolat Osmanoviç Mamsurov”. İzvestiya Gorskogo Pedagogičeskogo Instituta.
- ALTAŞ, B. (2018). “Kutlama ve Armağanlarca Kuşatılan Annelik: Diş Buğdayı, Baby Shower ve Annelik Ekseninde Diğer Ritüeller”. *Mediterranean Journal of Humanitas*, S. VIII/2, 1- 31.
- BALAT, G. (2023). “Balkan Göç Folkloru: Kuzey Makedonya Türklerinin Kültürel Belleği Cuma Türkülerinin İcra Bağlamı ve İşlevleri”. *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, S.11 (36), 43-57.
- BORATAV, P. N. (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- BURKE, P. (1996). *Yeniçağ Başında Avrupa Halk Kültürü*, (Çev. Göktuğ Aksan). Ankara: İmge Kitabevi.
- CHEN, V. H. H. (2014). “Cultural identity”. *Key Concepts in Intercultural Dialogue*, 22, 1-2.
- CHOCHIEV, G. (2019). Yakındoğu’daki Osetler: Yerleşim, Uyum, Etnik ve Sosyal Evrim. (Çev.: Topçu, M.). *Kafkasya Çalışmaları - Sosyal Bilimler Dergisi*, (4). 135-158.
- ÇIBLAK, N. (2002). “Anadolu’da Ölüm Sonrası Mezarlıklar Çevresinde Oluşan İnanç ve Pratikler”. *Türk Kültürü*, S. 474, 605-614.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (1999). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2016). “Göçmen Folkloru Bağlamında Brezilya Favelalarıyla Türkiye Gecekondu Mahallelerinin Karşılaştırılması”. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, S. 4 (8), 180-196.
- CİCİOĞLU, M. N. (2006). *Geçit Ritleri Bağlamında Ölüm: Gaziantep Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DOĞUŞ VARLI, Ö. (2021). *Müziğin Kimlikli Halleri*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- DUNDES, A (1996) “Defining Identity Through Folklore”. *Folklore Matters*, Knoxville: The University of Tennessee Press, 1-39.
- DURBİLMEZ, B. (2008). “Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar”. *Turkish Studies*, S. 3/6, 212-225.
- DURMUŞ, İ. (1993). *İskitler (Sakalar)*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- ELIADE, M. (1999). *Şamanizm*. (Çev. İsmet Birkan). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- ELIADE, M. (2017). *Kutsal ve Kutsal Dışı*. (Çev. Ali Berktaş). İstanbul: Alfa Mitoloji Yayınları.
- ERGİN, M. (2011). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- FİDAN, G. G. (2023). *Mensur Bir Kırk Hadis Kitabı*. İstanbul: İhlamur Akademi.
- FİDAN, S. (2018). “Kına Geleneği Bağlamında Oluşan Sözlü Şiir Ürünlerinin İşlevleri: Gaziantep Örneği”. *Asia Minor Studies*, AGP Özel Sayısı (6), 275-293.
- FİDAN, S. (2019). “Göç, Kimlik, Kültürel Etkileşim Bağlamında Avrupa’ya Türk İşçi Göçü ve Aşıklık Geleneği”. *Filoloji Alanında Yeni Ufuklar*, Ankara: Gece Kitaplığı, 99-118.
- FUAT, B. ve ÖZGÜZEL, S. (2019). “Türklerde Yaşam Tarzı Olarak Göç Olgusu ‘Göç Yolda Düzelir’”. *Folklor/Edebiyat*, S.100 (25), 815- 824.
- HALL, S. (1989). “Cultural Identity and Cinematic Representation”. *Framework: The Journal of Cinema and Media*, 36, 68-81.
- HANKO, L. (1979). “Ritüellerin Oluşum Süreci”. (Çev. Ruhi Ersoy). *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, ss.199-212.
- KALAFAT, Y. (2006). *Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Babil Yayıncılık.
- KANTARCI, H. (2006). *Kıskaçtaki Bölge Kafkasya*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- KANUKOV, İ.D. V. (1985). *Osetinskom Aule. Rasskazı, Oçerki, Publitsistika*. Orconikidze.

- KARAKAŞ, R. (2013). “Diyarbakır’da “Kırkklı” Kavramı ve “Kırk Çıkarma” Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 33, 59-75.
- KAYA, A. (2011). *Türkiye’de Çerkesler-Diasporada Geleneğin Yeniden İcadı*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- KESKİN, A. (2023). “Göç ve Folklor: Literatür ve Tasnif Odaklı, Kuramsal Bir Çerçeve”. *Folklor/Edebiyat*, S. 114 (29), 459-486.
- KIZILOĞLU, M. (2021). *Türk Kültüründe Kişi Adları (Türkiye Sahası)*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- KURTİŞOĞLU, F.B., BEŞİROĞLU, Ş.Ş. ve KOVANLIKAYA, Ç. (2008). “Boşnak Kültürel Kimliğinin Simgeleri: Akordeon ve Gusla”. *İTÜ Dergisi/ Sosyal Bilimler*. S.2 (5), 35-44.
- METİN BASAT, E. (2013). “Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek”. *Milli Folklor*, 25(100), 60-71.
- ÖRNEK, S. V. (1988). *100 Soruda İlkelerde Din Büyü Sanat Efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- ÖRNEK, S.V. (1971). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: AÜDTCTF Yayınları.
- POLAT, D. Ş. (2019). “Kafkasya’da Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan İttifakının Bölgesel Güvenliğe Etkileri”. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.6, S. 2, 248-265.
- SAYDAM, A. (2007) TDV İslam Ansiklopedisi, OSETLER, <https://islamansiklopedisi.org.tr/osetler>.
- ŞAHİN, C. (2001). “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerinde Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.2 (21), 57-67.
- ŞİMŞEK, E. (2008). “Ölümsüzlük İlacı Elma”. *Turkish Studies*, S.3(5),193-204.
- TALAS, M. (2009). “Mehmet Eröz’de Ölüm Âdetleri Üzerine Bir Araştırma”, *ZfWT-Zeitschrift für die Welt der Türken*. S. 1(2), 57-68.
- ZİYA GÖKALP (2013). *Türk Töresi*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.

Sözlü Kaynaklar:

- KK-1:** Gülten CAN, Poyrazlı 1961, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı (Görüşme: 15.07.2023)
- KK-2:** İclal TEKİN, Boyalık 1960, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı (Görüşme: 16.02.2024)
- KK-3:** Hatice AYDOĞAN, Karabacak 1936, Okuryazar, Ev Hanımı (Görüşme: 16.02.2024)
- KK-4:** Sebiha SALMAN, Karabacak 1952, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı (Görüşme: 16.02.2024)
- KK-5:** Efrail AYDOĞAN, Kayapınar 1958, Ortaokul Mezunu, Demirci (Görüşme: 16.02.2024)
- KK-6:** Nazmi OĞUZ, Poyrazlı 1940, İlkokul Mezunu, Emekli (Görüşme: 25.06.2023)
- KK-7:** Nurhan ARSLAN, Poyrazlı 1958, Okuryazar, Ev Hanımı (Görüşme: 16.07.2023)
- KK-8:** Kadir AYDOĞAN, Kayapınar 1966, İlkokul Mezunu, Aşçı (Görüşme: 25.06.2023)
- KK-9:** Serap AYDOĞAN, Poyrazlı 1974, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı (Görüşme: 25.06.2023)
- KK-10:** Ramazan OĞUZ, Poyrazlı 1961, İlkokul Mezunu, Emekli (Görüşme: 20.06.2023)
- KK-11:** Müzeyyen PIRIL, Poyrazlı 1956, Okuryazar, Ev Hanımı (Görüşme: 15.07.2023)
- KK-12:** Neriman Baş, Poyrazlı 1964, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı (Görüşme: 15.07.2023)
- KK-13:** Sevgi OĞUZ, Poyrazlı 1965, Ortaokul Mezunu, Ev Hanımı (25.06.2023)
- KK-14:** Aysel OĞUZ, Poyrazlı 1967, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı (Görüşme: 15.07.2023)
- KK-15:** Safiye KAYA, Karabacak 1948, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı (Görüşme: 16.07.2023)
- KK-16:** Rauf OĞUZ, 1963 Boğazlıyan, Ortaokul Mezunu, Emekli (Görüşme: 16.07.2023)
- KK-17:** Osman KAPLAN, Boyalık 1985, Lise Mezunu, Esnaf (Görüşme: 16.02.2024)
- KK-18:** Reşat DİNÇ, Poyrazlı 1948, İlkokul Mezunu, Emekli (Görüşme: 16.07.2023)

KK-19: Mehmet KARAASLAN, Poyrazlı 1953, İlkokul Mezunu, Emekli (Görüşme: 16.07.2023)

KK-20: Mutlu ŞAHİNGÖZ, Poyrazlı 1962, Üniversite Mezunu, Emekli (Görüşme: 15.07.2023)

KK-21: Filiz OĞUZ, Poyrazlı 1961, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı (Görüşme: 16.02.2024)

KK-22: Metin OĞUZ, Poyrazlı 1969, Lise Mezunu, İnşaat Ustası (Görüşme: 16.02.2024)

KK-23: Yaşar ERDOĞAN, Boyalık 1957, Ortaokul Mezunu, Emekli (Görüşme: 16.02.2024)

KK-24: Ali SUNGUR, Boyalık 1966, Ortaokul Mezunu, Emekli (Görüşme: 16.02.2024)

KK-25: Hatice OĞUZ, Poyrazlı 1963, Lise Mezunu, Ev Hanımı (Görüşme: 23.08.2024)